

AISTIPUUTARHAN ALKU

Suomen Kuurosokeat ry:n Tampereen toimintakeskuksessa on aloitettu Aistipuutarhan perustyöt. Aistipuutarhaa tehdään talkoilla ja se on valmis ensi kesänä.

Tampereen toimintakeskuksen verstaassa työskentelevä Ari Kääpä on tehnyt Aistipuutarhaan istutuslaatikoita. Vasemmalla johtaja Risto Hoikkanen. Oikealla Aistipuutarhan valmiita istutuksia.

Suomen Kuurosokeat ry

Kosketus on ihan oikea kieli -
Riitta Lahtinen ja Russ Palmer

Kuurosokea Riku Virtanen
sai oman opaskoiran

Sisältö

Pääkirjoitus: Yhteistyötä ja kiitoksia	2
Opaskoiran kouluttaminen kuurosokealle	4
Kosketuksen kieli kehittyy	8
Kuurosokea musiikkiterapeutti Russ Palmer	11
Puheprosessoria vaihtamassa... Rauli Jalon uudet työt.....	14
18	
Tapasimme Ester Hyttisen, 90-vuotiaan kuurosokean.....	19
Takakannessa aistipuutarhan alku (kuva alla)	20

YHTEISTYÖTÄ JA KIITOKSIA

Huomaan usein sanovani: ”Jos meillä olisi työssäni käyttää enemmän rahaa, tekisimme paremmin töitä. Jos meillä olisi rahaa, hankkisin uudet tilat ja toimintamme muuttuisi toisenlaiseksi. Palvelisimme paremmin asiakkaita, jos saisimme uudet laitteet. Rahalla kaikki muuttuisi paremmaksi”.

Työ järjestössä on usein keskustelua rahasta tai oikeastaan rahan puutteesta. Toiminnasta puhuttaessa voin aina sanoa: ”Me tekisimme, jos rahaa olisi”. Raha on erittäin tärkeää ja sillä saa toteutettua monia hyviä asioita.

Juhlavuotenumme meidän kuitenkin kannattaa hetkeksi pysähtyä miettimään, mikä on oikeasti tärkeää tehdä. Mitä palveluita meillä tarvitaan? Tehdäänkö semmoisia asioita, jotka ovat tärkeitä ja mitä kukaan muu ei tee? Sitten kysyn,

keitä me tarvitsemme yhteistyökumppaneiksi? Miten yhteistyökumppani hyötyy yhteistyöstä?

Viime aikoina minulle on ollut tärkeänä tehtävänä saada pidettyä nykyiset toimitilat kunnossa ja saada hankittua uusia tiloja. Näin toimien olen ajatellut, että järjestöllemme tärkeitä tehtäviä varten on toimitiloja. Meneillään olevista toimitiloihin liittyvistä asioista voisi mainita muutamana. Meillä on menossa haastekampanja, jolla kerätään varoja mm. aistihuoneen rakentamiseen lapsille ja nuorille. Syys- ja loka-kuussa ollaan vaihtamassa takavia Toimintakeskuksen asuntoihin ja 2012 rakennussuunnitelmissa on iso grillikatos. Aistihuonehankkeessa on mukana monia satoja haastekampanjaan osallistuneita ja ovihankkeessa sekä grillikatoksessa on mukana Pirkanmaan Lions-

piiri, jossa on yli 2000 jäsentä. Myös haastekampanjaan osallistuvat ja lionit ovat yhteistyökumppaneita. Lisäksi meneillään on aistipuutarhan rakentaminen Toimintakeskukseseen. Aistipuutarhaa rakentamassa on Toimintakeskuksen asukkaita, yhdistyksen työntekijöitä ja talkootyöntekijöitä lionien nuorisotoiminnasta Leoista. Muita tärkeitä yhteistyökumppaneita on toki paljon ja heistä voisi kirjoittaa aivan oman lehtijutun.

Yhteistyö on jakamista ja molemmat osapuolet saavat siinä jotain. Meille monille riittää tunne, että tein hyvän asian eteen työtä, tämä on tärkeää. Auttamistyössä riittää usein jo kiitos ja julkinen tunnustus. Julkisen tunnustuksen voi välittää yhdistyksen www-sivuilla, lehtijutuissa, lähettämällä kiitoskortin, mainitsemalla eri paikoissa kiitossanat. Tunnustusta on myös asioiden pitäminen esillä. Tunnustusta voi antaa muistamalla mainita, ketkä ovat olleet mukana tekemässä asioita.

Haluan haastaa tässä kaikki mukaan hyvän palautteen antamiseen. Yritetään jokaista pyytämäämme asiaa tai toivetta kohti kehua ja kannustaa jotakuta toista tuplasti eli kaksi kertaa.

Risto Hoikkanen

TUNTOSARVI 37. vuosikerta, ISSN 0358-2280, **Julkaisija:** Suomen Kuurosokeat ry. **Taitto:** Ali Kinnunen
Päätoimittaja: tiedottaja Tuija Wetterstrand p. 040 7532026, s-posti: tiedotus@kuurosokeat.fi, tämän numeron toimittaja Ali Kinnunen p. 040 568 8148, s-posti: kinnunen.ali@gmail.com. **Toimitusneuvosto:** Esko Jäntti (puheenjohtaja), Carita Halme, Anu Mikkola, Aarne Pirkola, Ari Suutarla, Jaakko Evonen (sihteeri) ja Tuija Wetterstrand. **Hinta:** Vuosikerta 25 euroa. Suomen Kuurosokeat ry:n jäsenille ja asiakkaille ilmainen. 12 numeroa vuodessa isokirjoituksella, pisteillä, äänitteellä, videona, ja/tai elektronisena versiona. Ruotsinkielinen Käselspröten ilmestyy 4 kertaa vuodessa isokirjoituksella. **Tilaukset ja osoitteenmuutokset:** Suomen Kuurosokeat ry, PL 40, 00030 IIRIS, p. 040 778 0299, faksi 040 604 7477, s-posti: kuurosokeat@kuurosokeat.fi. Toimiston aukioloaika ma-pe klo 8.00-15.45. **Painopaikka:** Oriveden kirjapaino. Toimituksella on oikeus käyttää lehden juttuja yhdistyksen internet-sivuilla www.kuurosokeat.fi. Tuntosarvi on Kulttuuri-, mielipide- ja tiedelehtien liiton Kultti ry:n jäsenlehti.

OPASKOIRA KILLEN KOULUTUS

Teksti: Janne Ruokonen
Kuvat: Jenni Kallio

Monien tuntema kuurosokea Riku Virtanen on saanut opaskoiran. Sen nimi on Kille. Tämä juttu kertoo Killen koulutuksesta. Sen on kirjoittanut Opaskoirakoulun vanhempi kouluttaja.

Koiran koulutukseen haettiin opia Hollannista, jossa on luovutettu käyttöön jo useita kuurosokeiden opaskoira.

Olin huhtikuun alussa Hollannissa vanhemman opaskoirankouluttajan **Peter Lasaromsin** luona tutustumassa kuurosokean koiran loppukoulutusvaiheisiin sekä käyttäjän ja koiran kurssittamiseen. Lisäksi pääsin seuraamaan jo viisi vuotta käytössä olleen kuurosokean koiran vuositarkastusta. Matka täytti odotukset ja antoi minulle tarvittavat eväät, jotta saatoin viedä loppuun aloittamani kuurosokealle tulevan opaskoiran koulutusprojektin. Niin ulkomailla kuin meilläkin opetetaan kuurosokean opaskoiralle ensin perusopastustaidot, eli koira pystyisi jo toimimaan tavalli-

Janne, Kille ja Riku ja viittomakielentulkki Ulla Heikkinen lähdössä.

sen oppaana, mutta lisäksi koiralle annetaan vielä erikoiskoulutusta.

Sopivan koiran löytyminen

Kuurosokealle tulevan opaskoiran koulutusprojekti oli pitkä, ja kuurosokean opaskoiraksi oli kaavailtu vuosien saatossa useita eri koiria. Olin itsekkin ehdottanut useaa koiraa, joista olisi ehkä voitu kouluttaa opas kyseiseen työtehtävään, mutta nuo koirat koulutettiin myöhemmin opaskoiriksi. Sitten sain vihdoin koulutukseeni koiran nimeltä Kille. Se näytti alusta alkaen sopivan tulevaan rooliinsa erinomaisesti. Opaskoiran koulutuksesta Kille suoriutui erinomaisesti. Olin hyvin varhai-

sessä vaiheessa varma, että Killen ominaisuudet olisivat erinomaiset myös kuurosokeaa henkilöä silmällä pitäen. Ominaisuudet, jotka Killessä oli luonnostaan, olivat rauhallisuus, sopivan jämällä muttei liian kova veto, reittitietoisuus, vähäinen koirakiinnostuneisuus sekä hyvä keskittymis- ja oppimiskyky. Killen luonteessa ei myöskään ollut taipumusta stressiin ja sen aloitekyky ratkaista asioita oli erinomainen. Lisäksi Killellä oli erinomainen kyky keskittyä työhönsä. Nämä ominaisuudet antoivat pohjan sille, että saatoin jo varhaisessa vaiheessa alkaa opettaa Killelle asioita, joita pystyisin myöhemmin hyödyntämään kuurosokean henkilön koulutuksessa.

Poikkeavuudet koulutuksessa

Opaskoiran ja kuurosokean opaskoiran koulutuksessa suurin ero on

ehkä koirakon kurssituksessa sekä käyttäjän myöhemmässä käytössä ja käyttöympäristössä. Tottelevaisuuskoulutuksessa on myös tärkeää muistaa, että koira ottaa fyysisen kontaktin käyttäjäänsä esimerkiksi luoksetulossa. Kuuloaistin puuttuessa käyttäjä ei voi hyödyntää koiran askeleiden tai vaikkapa hengityksen tai läähätyksen ääniä määrittääkseen koiran sijainnin. Kuuloaistin puuttuminen oli otettava huomioon koko erikoiskoulutusvaiheen ajan, jolloin esimerkiksi suojatien reunaa piti lähestyä niin, että koira opasti johonkin tiettyyn konkreettiseen kohtaan, josta käyttäjä pääsi kartalle. Toisin sanoen käyttäjä pääsi tilanteen tasalle tuntoaistiaan käyttäen. Kuulon puuttuessa ei käyttäjä pysty ennakoimaan suojatien kohtaa autojen äänistä, vaan koira piti opettaa johonkin tiettyyn kiintopisteeseen, mistä tiedettiin, missä milloinkin ollaan. Kiintopis-

Kohti konetta...

Vielä pieni palaveri.

teenä voidaan käyttää esimerkiksi reitillä olevia maastomuutoksia, liikennetolppia tai vaikkapa alustamuutoksia. Kuuloaistin puuttessa käyttäjä ei myöskään pysty kysymään neuvoa ulkopuolisilta, jos hän on yksin liikenteessä, tai ainakin keskustelu on hankalaa ilman tulkkia.

Koiran koulutuksessa vahvistettiin positiivisesti Killen reittitunteusta, joka on yksi kuurosokean opaskoiran tärkeimmistä ominaisuuksista. Siihen liittyy oleellisesti myös vakaa veto, joka ei saa olla liian voimakas. Veto ei myöskään saa häiriintyä käyttäjän huojumisesta, vaan koiran pitää pysyä reitillä, vaikka käyttäjä huojuisikin puolelta toiselle. Harjoittelin Killen kanssa huojumista erityisesti ja palkitsin sitä runsaasti, kun se piti suunnan hyvin vakaana. Huojun-

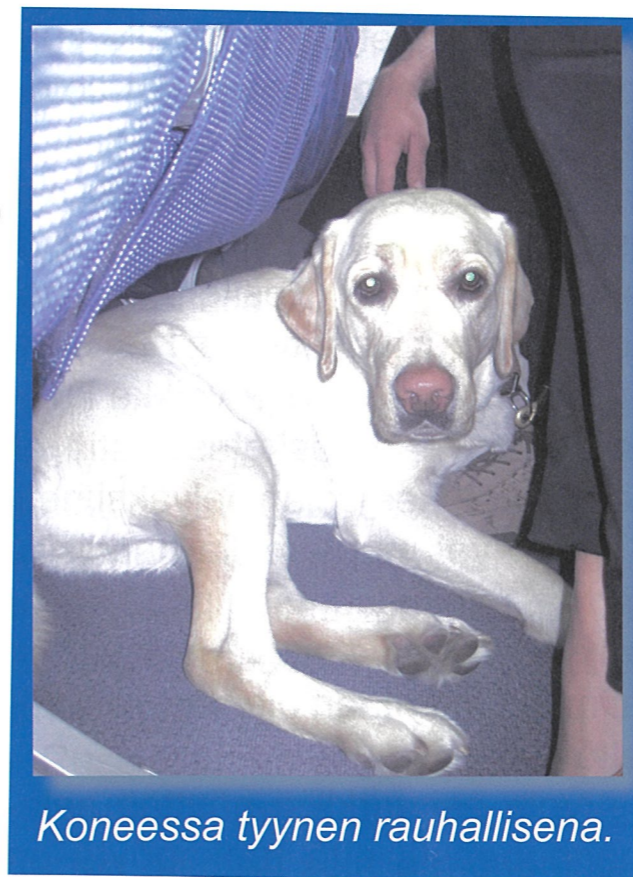
ta ei saa häiritä koiraa myöskään niin, että se alkaa väistää käyttäjää tai stressaantuu niin voimakkaasti, että opastus häiriintyy. Tätä luontaista kykyä pystytään vahvistamaan etenkin positiivista vahvistamista käyttäen, mutta kuurosokean opaskoiralle vakaus on välttämätön ominaisuus.

Koiran luovutus käyttöön

Killen käyttäjäksi oli jo hyvissä ajoin valittu **Riku Virtanen** Turusta. Harjoittelimme reittejä ensin Rikun kanssa ilman koiraa DogSimillä (metallista valmistettu koirasimulaattori), jonka jälkeen kävelin samat reitit Killen kanssa kahdestaan. Onnistumisen kannalta on tärkeää, että reitit kävelee koiran kanssa tuttu henkilö, oma kouluttaja, joka pystyy antamaan koiralle uudella

reitillä tarvittavan tuen. Teimme Rikun ja DogSimin kanssa yhteensä viisi erillistä kävelyä, jonka jälkeen vasta käveltiin ensimmäistä kertaa yhdessä. Samoin kävelin saman reitin viisi kertaa kahdestaan Killen kanssa. Killen ja Rikun ensimmäinen yhteinen kävely sujui erittäin hyvin, sillä reitti oli jo saatu molemmille tutuksi. Kille ja Riku harjoittelivat kaiken kaikkiaan kolme erillistä lenkkiä, jotka opettelimme kotipaikkakoulutuksen aikana. Lenkit ovat hyvin vaativia, sillä Riku asuu Turun keskustassa ja hyvin aktiivisena henkilönä Riku tarvitsee koiran, jonka avulla voi liikkua monipuolisesti.

Killen koulutukseen kuului myös lentokoulutus, jossa harjoiteltiin

Koneessa tyynen rauhallisena.

lentokoneeseen menoa, siellä olemista lennon aikana sekä lentokoneesta poistumista. Lentokoneisiin menevät portaat ovat hyvin ahtaita ja vaikeita koiralle etenkin jos niistä vielä näkee läpi. Riku ja Kille tulevat matkustamaan paljon tulevaisuudessa, joten lentokoulutus oli ehdottoman tärkeää jatkon kannalta. Rikun ja Killen välinen suhde parani kerta toisensa jälkeen. Oli ilo nähdä molempien edistyvän ja oppivan päivä päivältä uusia asioita. Riku tunsu reitit hyvin tarkkaan ja pystyi Killen epävarmoina hetkinä antamaan sille tarvittavaa tukea. Kille puolestaan osasi antaa tarvittavan tuen Rikulle, jolloin yhteinen harmoninen kulkeminen näkyi kummankin olemuksessa. Kouluttajalle koko projekti oli suuri haaste, sillä Suomessa ei ole aiemmin koulutettu opaskoiraa kuurosokealle näin säännönmukaisesti, mutta onneksi tukena koko prosessin ajan oli hollantilainen kollega Peter Lasaroms.

Mielestäni tämän projektin onnistumisen salaisuus piilee tehokkaissa koulutusmenetelmissä sekä oikeanlaisen koiramateriaalin löytymisessä. Tärkeää onnistumisen kannalta on totta kai myös käyttäjän ja kouluttajan välinen hyvä kommunikointi ja yhteisymmärrys. Killen kotipaikkakoulutus vei koulutuskertoihin suhteutettuna lähes saman verran aikaa kuin tavallisen opaskoiran kurssitus.

KOSKETUKSEN KIELI

Kosketuksen kieltä on kehitetty tietoisesti yli 20 vuotta. Sen avulla kuurosokeat ja näkövammaisat voivat kommunikoida ilman kieliongelmiä ja sen avulla voi täydentää puhuttua kieltä, jos toinen kuulee huonosti tai ei näe.

Teksti ja kuvat: Ali Kinnunen

Kosketuksen kieli ja sen tutkiminen saivat alkunsa **Riitta Lah-tisen** ja **Russ Palmerin** tapaamisesta ja kommunikaatiotarpeesta.

Riitta ja Russ tapasivat kuurosokeiden konferenssissa Ruotsissa elokuussa 1991. Riitta oli konferenssissa asiantuntijana, Russ puhumassa omista kokemuksistaan. Russilla oli vielä silloin hie-man putkinäköä, kuulo oli jo silloin huono ja hävisi vähitellen lähes kokonaan, eikä perinteinen kuulolaittekaan voinut juuri auttaa. Oli pakko kehittää uusi toimiva kommunikointitapa: kosketus.

Nyt kosketuksen kieli on levinnyt moneen maahan.

- Alussa emme voineet edes kuvitella, mihin tämä kaikki voi johtaa, Riitta sanoo.

Pariskunta on opettanut kosketuksen kieltä Suomen lisäksi Italiassa, Ranskassa, Sveitsissä, Belgiassa, Australiassa, Kanadassa, Englannissa ja Pohjoismaissa.

Haastattelija taisi pudota

Osa kosketusviesteistä perustuu viittomiin, osa on kehon luonnollisia liikkeitä, mutta niitä on kehitetty edelleen. Ihon kielioppi täydentää puheen kielioppia. Puhe ja kosketus yhdessä antavat esimerkiksi sisäkorvaistutetta käyttävälle kuurosokealle paljon enemmän tietoa kuin pelkkä puhe.

Koskettamalla kuurosokealle voi esimerkiksi kertoa nopeasti, että joku tuli tai meni. Kosketus on nopea kommunikaatiotapa. Kun selittämiseen voisi mennä vaikka kuinka kauan, pari kosketusviestiä eli haptiisia tekee asian selväksi heti. Samoin voi muutamalla haptiisilla kertoa, mihin suuntaan pitää kääntyä vaikkapa valokuvausta varten tai mihin suuntaan ojentaa käsi käsiteltäväksi.

- Voin esimerkiksi näyttää salamanopeasti, että ruokapöytä on

Kommunikaatiota molemmin puolin!

kello 12 suunnassa tai piirtää huoneen kartan selkään niin, että ovet ja ikkunat käyvät selväksi samantien. Ne ovat niitä kosketuskuvioita keholle.

Keskustelun aikana Riitta nyökkäilee usein. Hän välittää nyökkäyksen Russille käteen pienellä muille näkymättömällä haptiisilla.

Riitta ja Russ ovat kehittäneet kosketuksesta kielen, jolla on oma kielioppi ja jota voi opettaa muille aivan samalla lailla kuin mitä tahansa kieltä. Sen lisäksi heillä on oma, alun perin pariskunnan salainen kieli, jota he käyttävät vilkkaasti vieläkin, vaikka Russ kuuleekin nykyisin sisäkorvaistutteen avulla. Kun Russ tuntee tutun kosketuksen, hän tietää, että ahaa, tähän on vaimo!

Russ Palmerilla on haastattelussa mukana myös tulkki, jonka käsi kertoo Russin selälle monenlaisia

asioita. Tulkki viestii Russille koskettamalla muun muassa, millaisia ilmeitä toisella keskustelijalla on, tuntuuko tämä ymmärtävän vai näyttääkö kärsivältä ja onko hän kenties jo aivan ulalla.

Kuvailua ja musiikkia

Riitta on kaikkien kuurosokeiden tuttu. Hän on työskennellyt kuurosokeiden ja kuurojen yhteisössä yli 30 vuotta erilaisissa kuntoutuksen, oppimateriaalin tuottamisen ja kommunikaation kehittämisen projekteissa. Hän on jälleen palannut Suomen Kuurosokeat ry:n palvelukseen pienen välivaiheen jälkeen. Hän työskentelee kommunikaatiopäällikkönä ja on kuurosokeusalan asiantuntijaryhmän jäsen.

Riitta oli ensimmäisen Näkövammaisten Kulttuuripalvelun järjestämän kuvailutulkikoulutuksen

yhtenä opettajana ja kurssin alullepanijana yhdessä kulttuurikeskukseen ja Mikko Ojasen kanssa. Vuosi oli 2005.

Riitan väitöskirjatutkimus, Haptiiseja ja haptiimeja, syntyi aikoinaan kosketuksen kielen standardisoinnista. Hänen, Russin ja Merja Lahtisen kirja Aisti kuvailu on kaikenlaisen kuvailun perusteos, josta löytyvät ohjeet eri tilanteiden ja tapahtumien kuvailuun.

Russ on suosittu luennoitsija ja opettaja, joka keskittyy yhä enemmän omaan musiikkiinsa. Norjassa työskennellessään hän tutustui värisevään lattiaan, ja oli myöhemmin mukana Englannissa Sheffieldin yliopistossa kehittämässä siirrettävää tärinäyksikköä, jossa lattialle sijoitetun yksikön kautta kuurot ja kuurosokeat voivat kokea musiikin rytmin. Tällaista yksikköä voi käyttää kuurosokeiden ja kuurojen lasten musiikinopetuksessa. Järjestelmä on käytössä mm. Oulussa. Russ sanoo, että hän ei opeta kuurosokeille lapsille musiikkia, vaan antaa heille mahdollisuuden kokea musiikki ja olla luovia.

Flirttailua kosketuskielellä

Esimerkiksi oman kiinnostuksen toista kohtaan voi koskettamalla ilmaista selvemmin kuin tulkin välityksellä.

Toiseen sukupuoleen tutustumisen tavat ovatkin olleet usein puheenai-

heena kuurosokeiden kursseilla ja käytännössä. On esimerkiksi kysytty, mistä tietää, onko toinen kiinnostunut itsestä ja miten oma kiinnostus pitäisi ilmaista – kun välissä usein on tulkki.

- Olen sanonut, että käsi voi viipyä kädessä vähän tavallista pitempään tai kosketus jäädä pieneksi hetkeksi paikalleen. Jos toinen vetäytyy kosketuksesta pois, hän ei ole kiinnostunut, mutta jos hän antaa käden olla, mahdollisuuksia saattaa olla! Riitta sanoo.

Tulkin kautta flirttailu on tietenkin mahdollista, mutta koskettamalla se käy ilman välikäsiä. Suorakontakti on aina paras.

Seksuaalisuus on olevinaan tabu, mutta ketäpä se ei kiinnostaisi. Riitan ja Russin kurssilaiset ovat käyneet mm. taidenäyttelyissä, joissa patsaiden asennot ovat herättäneet mielenkiintoa. Kerran he asettuivat samoihin asentoihin kuin patsaat ja kuurosokeat voivat koskettamalla selvittää patsaiden asennot.

Idea saa vapaasti kehittää. Esimerkiksi taidenäyttelyissä voisi olla mukana vaikkapa pari, joka voisi näyttää patsaiden asennot niin, että paria voisi kosketella Oikeita patsaita kun ei useinkaan saa kosketella – ei varsinkaan, jos kosketeluun ei ole saatu lupaa.

Voimistelu- ja liikuntaohjeet on myös helppo näyttää elävillä mallleilla, sekin on kuvailua – keholla ja liikkeellä kuvailua.

Kirjallisuutta:

Haptiisit ja hapteemit – tapaus-tutkimus kuurosokean henkilön kosketukseen perustuvan kommunikaation kehityksestä, kirjoittanut Riitta Lahtinen

Aisti kuvailu – kuvailun perusteos, Riitta Lahtinen, Russ Palmer ja Merja Lahtinen

The Body Story, Creative Musical Images Through Touch, Riitta Lahtinen, Russ Palmer
Lisätiedot: riitta.lahtinen@kuurosokeat.fi

Kuurosokea musiikkiterapeutti

Russ Palmer on kuurosokea musiikkiterapeutti, joka on myös opiskellut kuurosokeana. Hänelle musiikki on yhä tärkeämpää nyt, kun molempien korvien sisiäkorvaistute on tuonut äänimaailman takaisin.

Teksti ja kuva: Ali Kinnunen

Russilla on haastattelussa mukana pieni kauko-ohjain, jolla hän voi tarvittaessa säätää kuulemaansa ääntä. Ensimmäisen istutteen jälkeen äänimaailma oli aluksi hyvin digitaalinen eli se muistutti tietokoneen koneääntä ja sävyt puuttuivat.

Russ sai ensimmäisen sisäkorvaistutteen vuonna 2004 ja se mullisti äänen yksitoikkoisuudesta huolimatta hänen maailmansa.

Muutama viikko sitten hänelle on asennettu toinen sisäkorvaistute toiseen korvaan, mikä on tuonut ääneen myös uusia sävyjä, joita Russ kuuntelee vieläkin kuin ihmettä. Voiko äänimaailma todella olla tällainen!

Russilla on Usher, joka lienee tuttu kaikille lehden lukijoille. Hän on syntynyt vaikeasti kuulovammaisena, eikä ole koskaan kuullut normaaleja ääniä.

Tulossa kolmen kuurosokean konsertti

Musiikki on ollut Englannissa syntyneelle Russille aina enemmän kuin harrastus. Hän teki omia lauluja jo poikasena ja soitti myös kitaraa ja pianoa.

Työ oli kuitenkin toisaalla. Hän työskenteli tietokoneiden parissa kymmenen vuotta, kunnes joutui näön ja kuulon heikkenemisen vuoksi eläkkeelle 30-vuotiaana.

Russilta ilmestyi oma cd Warm Summer Days vuonna 2009. Hän on pitänyt neljä konserttia, kaksi Irlannissa, yhden Onnelassa sekä Hämeenlinnassa. Haastattelun aikaan suunnitteilla oli viides konsertti, jossa esiintyvät Russin lisäksi kaksi muuta kuurosokeaa pianistia. Konsertti pidetään Suomessa ensi vuoden puolella.

Levyn valmistumisen aikaan Russilla oli siis vain yksi istute ja kuulolaite toisessa korvassa, mitkä

yhdessä paransivat äänimaailman kokemuksia. Levyn tekemiseen meni neljä vuotta, mutta lopputulos kestää aikaa ja kuuntelua.

”Kävelet meren rannalla...”

Russ on valmistunut musiikkiterapeutiksi Sibelius-Akatemiasta vuonna 1999. Russ ylistää hienoa opettajaansa Petri Lehikoista (1940 - 2001), jonka ansiota oli, että kuurosokea otettiin oppilaaksi musiikin korkeakouluun.

Toisena vuonna muut opiskelijat tunnustivat, että olivat suhtautuneet arastellen ja vähän epäillenkin kuurosokeaan musiikinopiskelijaan, mutta vuoden aikana Russ oli muuttunut heille läheiseksi ja he tervehtivät häntä avoimen iloisina.

Tiukkojakin paikkoja oli, mutta niistä selvittiin Riitan tuella. Oli vaikkapa tilanne, jossa Riitan piti tulkata musiikin tunnilla kosketuksen avulla Russille mielikuvamatkalla lauseita: On kuuma kesäpäivä. Olet meren rannalla. Kävelet merenrannalla. Toinen ihminen ohittaa sinut. Alkaa sataa. Tulee myrsky! Eikä siinä vielä kaikki: Russin piti kertoa sama omin sanoin. Juttu onnistui niin hyvin, että Lehikoinen antoi Russille luvan jatkaa.

Russ on tehnyt paljon yhteistyötä kitaristi **Juha Sarkkolan** kanssa ja heiltä on ilmestynyt myös yhteinen laulu ”Kuurosokean blues”. Juha on keikoilla hyvä tuki ja turva sikäli,

Riitta Lahtinen ja Russ Palmer.

että hän kuvailee ympäristöä kertoen missä mikki on, missä yleisö ja kertoo kosketusviestein myös, miten yleisö reagoi.

- Joku sanoikin, että me pidetään toisiamme kädestä kuin vanha pari, Russ nauraa. - Mutta ilman Juhan viestejä voisin soittaa vaikka selin yleisöön, koska en näe.

Uusi istute toi itkun

Ensimmäisen kerran Russ esiintyi kuurosokeana yleisön edessä musiikkifestivaaleilla vuonna 2011 Irlannissa Corkissa – lainakitaran kanssa. Myöhemmin hän halusi tavata kitaraa lainanneen kitaristin, joka oli kuunnellut Russin esiintymistä. Tämä kohteli Russia kuin toista muusikkoa ja ihmetteli, miten on mahdollista, että Russ puhuu ja laulaa, vaikka ei kuule eikä näe.

Kuulon ja näön heikkeneminen tai menettäminen on aina kova juttu, joka aiheuttaa myös psykologisia ja identiteetin muutoksia. Useimmiten

menee monta vuotta, ennen kuin tilanteeseen sopeutuu tai oppii elämään uutta kuurosokean elämää.

Russ on esimerkiksi huomannut, että hänen kosketustuntonsa on nykyään poikkeuksellisen hyvä, hän tuntee pienenkin hipaisun. Ennen ensimmäisen sisäkorvaistutteen saamista hän oli hyvin huolissaan, ettei enää koskaan voi tehdä musiikkia eikä esimerkiksi soittaa kitaraa, sitten hän oli huolissaan monotonisesta äänestä, jonka implantti aiheutti, mutta nyt hän on täynnä intoa: hän on oppinut kuulemaan ääniä, joita ei ole aiemmin kuullut ja äänissä on sävyjä ja vaihtelua. Ennen sisäkorvaistutetta pelkillä kuulolaitteilla yhden lauseen äänittäminen otti 10 kertaa, mutta istutteen jälkeen vuonna 2004 saman lauseen äänittäminen meni ensikerralla oikein.

- Saan olla hyvin onnellinen. Kainkilla istute ei toimi lainkaan ja monilla ääni jää hyvin yksitoikkoiseksi, Russ sanoo.

Hänellä on rohkeutta tunnustaa, että hän itki, kun toinen istute toi aivan uuden, normaalintuntuksen äänimaailman.

- Ensimmäisen kerran voin kuulla oman lauluääneni ja kitaran äänen dynaamisesti samalla volyyymilla samaan aikaan. Ennen tämä oli ollut mahdotonta!

Lisätietoja: Russ Palmerin kotisivut: www.russpalmer.com

PUHEPROSESSORIA VAIHTAMASSA

Teksti: Pirkko Pölönen, Suomen Kuurosokeat ry, vs. aluesihteerini, pirkko.polonen@kuurosokeat.fi

Sisäkorvaistutteen eli implanttien markkinoita hallitsee Suomessa kaksi maahantuojaa. Molemmilla on useita malleja jotka kehittyvät todella nopeasti. Korvan sisään laitettavat osat on entisestään ohentuneet, materiaalina käytetään titaania. Uusintaleikkaus sisäosan rikkoutumisen vuoksi on tarpeen erittäin harvoin.

Kaukosäätimet seuraavat teknistä kehitystä, värinäytöt ja tyylikäs muotoilu näkyvät tuotteissa.

Yksi kaukosäädin riittää kahden puheprosessorin ohjaamiseen.

Irtokuoret ovat tätä päivää. Niillä saa koristeltua oman puheprosessorin makunsa mukaisella värityksellä ja kuosilla. Varsinkin lapsilla näkee kirkkaitakin kuoria.

Korvalehden varassa lepäävä puheprosessori on kooltaan pieni. Virtalähteenä käytettävät akut ja laturit ovat seuranneet kehitystä. Ne ovat pieniä, litteitä ja kalliita.

Nucleuksen tarvitsema yksi akku

maksaa 150 -200 euroa. Sen pitäisi kestää useita vuosia. Laitteen mukana akkuja tulee kaksi. Akut ladataan joka yö.

Akkujen asemasta voi käyttää kertakäyttöisiä kuulolaitteen nappiparistoja. Niitä tarvitaan kaksi, jotka asetetaan sitä varten olevaan omaan erilliseen paristokuoreen. Pariston kestoikään vaikuttavat laitteeseen asennetut ohjelmat, joissa tarvittavat tehot ovat yksilöllisiä.

Puheprosessoreissa on mallikohtaisia eroja, korvan sisäisissä asennuksissa on eroja, ohjelmiin liittyvät säädöt eroavat toisistaan jne. Näistä syistä henkilökohtaisia implantteja ei tule antaa toisen kokeiltavaksi.

Taskumallista uuteen aikaan

Minulle asennettiin Nucleus-merkkinen taskumalli vuonna 2002. Laitte on toiminut hyvin, vain pari kertaa on ollut toimintahäiriö. Nykyään kyseisiä laitteita ei juuri käytetä.

Kuulovammaisten kuntoutusohjauksen päivillä menin kyselemään Nucleusta maahantuovalta Mika

Teivaiselta, missä mennään. Hän kertoi Nucleuksen saaneen markkinoille tämän vuoden helmikuussa mallin CP810, jota voitiin käyttää yhdessä minulle asennetun sisäisen osan kanssa.

Siitä innostuneena laitoin sähköpostia suoraan audiologille kertoen uudesta mallista, toiveena saada kokeilla uudempia järjestelmiä. Hän vastasi nopeasti ryhtyvänsä selvittämään asiaa. Kuntayhtymästä saatiin myönteinen päätös. Sen jälkeen KYS ilmoitti tilaavansa minulle mallin ja kysyi minkä värisenä haluan kuoren. Värimallit neuvottiin katsomaan internetistä valmistajan sivulta! Siihen apu löytyi kuntou-

Sisäkorvaistutteen ulkoisen osan ei tarvitse olla tylsä. Tämä ei ole Pirkon laite. Kuva: Kalle Kiviniemi.

tuspäivien esitteistä, jossa värit oli kuvattu selkeämmin.

Piti vielä kysyä kampaajalta oman tukan väri: tumma ruskea. Valinta lienee oikea, koska tytär sanoi laitteen häviävän hiuksiin.

Käytin taskukuulolaitetta lähes 50 vuotta, kuulo oli laskenut 100 desibelin tasolle: kuulin lähinnä matalia ääniä, puheenerottelukykyä kuulo-varaisesti minulla ei ole ollut ollenkaan.

Olin taitava huulilta lukija. Kuulolaitteen käytöstä hyötty, kun är-

sykkeitä tulee kaiken aikaa. Se voi ylläpitää myös puheeseen liittyvää rytmittäjää. Tasapaino-ongelmissa vaikuttavia tekijöitä riittää monia, vaikka tietyissä tyypeissä ne kuuluvat taudinkuvaan.

Itselläni tasapainoon on vaikuttanut viime vuosien aikana lähinnä näön heikkeneminen.

Olen US3. Geeni tulee sekä isän että äidin puolelta peittyvästi.

Itse leikkauksessa ei ollut komplikaatiota. Jälkeenpäin paljastui huonolla hoitotasolla ollut verenvaino. Sen lääkehoito pantiin kohdalleen.

Puheprosessorin aktivointi oli kiinnostavaa aikaa. Parin vuoden prosessorin säätökokemuksissa oli paljon opeteltavaa lähinnä oman ajattelun ja aktiivisuuden välttämättömyys ja yhteinen keskustelu ohjelmia säätävän työntekijän kanssa. Kuopiossa säädöt tekee audiologi.

Nykytekniikalla saatiin enemmän hienosäätöä. Käytännön kuuntelussa siitä on apua, koska melu ja siihen liittyvät terävät äänet eivät rasita samalla tavoin kuin aiemmin. Ilmeisesti prosessori on suojattu tavalla, josta ei tule häiriöongelmia kännykän käytössä. Itse olen pysynyt käyttämään kännykkää ilman apuvälineitä.

Nykylaitteessa on sisäänrakennettu M T -asento, joka tietysti on hyödyllinen. Ei ole tarvetta taristimen käyttöön kotona, kun ympäristön

Pirkko Pölönen ja halauskummi Eija Vilpas Usher tuli taloon -kirjan julkistamistilaisuudessa.

ääniä voi kuunnella samaan aikaan TV-induktion ollessa päällä.

Daisy-laitteen kuunteluun käytetään kuuloliitäntäjohtoa, joka estää äänen kuulemisen kaiuttimesta.

Tässä korvantakana olevan laitteen liitäntäjohdot ovat todella todella pieniä. Sorminäppäryyttä täytyy harjoittaa paljon ja opetella tuntoaistin varassa patterien ja akkujen paikoilleen laittaminen yms.

Voisiko aluesihteerit auttaa?

Sairaalassa tehtiin asennuksen jälkeen kuullun ymmärtämisen sanakoe. Tulos oli yhtä hyvä kuin ennenkin ellei jopa hiukan parempi. Tiedä häntä, ajattelen itse.

Laitteen vaihdon yhteydessä annettiin tarvikesalkku. Mukana tuli mm. adapteripakkaus, kuivauslaa-

tikko, korvakoukkuja, johtoja. Ohjekirja, jonka tekstin koossa ja kontrasteissa on toivomisen varaa.

Huomasin kotona, ettei kuulontutkija ollut perehtynyt mukana seuranneiden lisävarusteiden käyttöön. Niistä ei puhuttu mitään. Ne ovat kuitenkin tärkeitä ja tuovat paljon helpotusta moneen asiaan.

Omatoimisuutta ja aktiivisuutta siis tarvitaan ottaa käyttöön kaikki saatavissa oleva tekninen helpotus, jonka laitteesta saa irti apuvälineiden kautta. Muita lisälaitteita ei välttämättä tarvitse erikseen lähteä metsästäämään, jos tarvikesalkusta vain osaa etsiä mitä tarvitaan.

Tässä kuulontutkijoille olisi työtä, joka vie paljon aikaa. Tämän olen huomannut ennenkin, ettei apuvälinepuolta tunneta käytännön tasolla. En osaa sanoa, onko tässä työmaata aluesihteerille tutkia, miten asiakkaat hyötyvät lisävarusteista ja osataanko ne ottaa käyttöön.

Vertaistukea?

On vaikea tietää, miten työntekijä voisi olla tukena implanttiasioissa. Sairaalassa ollessani lääkäri pyysi apua ja tukea naiselle, joka oli vastaanotolla keskustelemassa laitteesta itselleen. Juttelin naisen kanssa melkein tunnin. Hänellä oli tarve jutella omasta taustastaan, kuulemisestaan, työstä, masennuksesta, eläkkeelle jäämisestä, kuvitelmistaan laitteen suhteen,

epävarmuudesta, jos katuu myöhemmin jne.

Itselläni vahvistuu ajatus vertaisen kanssa keskustelun tarpeellisuudesta. Kuulolaitteen käyttäjä tuntee asian ja implantin käyttäjä tietää molempiin liittyvät jutut. Kuvitelmia voi oikoa vain, jos on itse kokenut ja oivaltaa mistä toinen puhuu.

Apua muiden kokemuksista

Toinen asia, joka joskus tulee vastaan, on perheen, omaisten tai puolison asenteet ja pelot implantointia kohtaan. Valta ja riippuvuus-suhteet voivat muuttua implantoinnin jälkeen. Ympäristön asenteilla on merkitystä. Viittomakielisen yhteisön jäsenet voivat esim. pelätä kielteisyyttä ja arvostelua, jos joku ottaa implantin. Suora leikkaukseen menon kieltäminenkin on tullut vastaan ihmisten kertomuksissa.

Aluesihteerityössä perheen asenteen selvittäminen ja siihen liittyvän tietoaineiston ja tuen merkitystä voi aina miettiä.

Järjestömme implanttitapahtumat ovat vertaistuen muotona neutraali tapa jakaa ja vaihtaa tietoa harkintavaiheessa. Myös jälkeenpäin kokemustiedon tarpeellisuus on suuri.

Käytännön arjessa eteen tulee monia kysymyksiä, joihin on löytynyt ratkaisuja muiden kokemuksista.

Kuva: Pentti Pietiläinen

Raulin uudet työt

Kuten monet tietävät, Suomen Kuurosokeat ry:n juhlavuoden tunnuksen, halauspatsaan, tekijä **Rauli Jalo** on monipuolinen taiteilija. Hän pystyy siirtymään sujuvasti materiaalista ja tekotavasta toiseen. Halauspatsas on keramiikkatyö, uusimmat Raulin työt taas ovat punosta, aikaisemmin hänet tunnettiin metallisista riksa- ym. töistä.

Monet Raulin töistä ovat pikkutarkkoja ja näköisiä, keramiikkatöille taas on tunnusomaista kosketeltava ja koskettava rosoisuus.

Taiteilija Rauli Jalo asuu ja työskentelee Tampereen toimintakeskuksessa. Sylissä on uusi työ, joka hymyilyttää tekijääkin.

Toimintakeskuksen aulassa vieraat toivottaa tervetulleiksi Raulin tekemä eläinperhe.

Ester Hyttinen, 90

Teksti ja kuva: Melisa Lappi

Tapasin Esterin helteisenä heinäkuun perjantaina hänen viehättävässä asunnossaan Sini-saaren palvelutalossa Raumalla. Mansikka-aika oli parhaimmillaan ja niitä maistellessamme sain luvan haastatella heinäkuussa 90-vuotta täyttäneitä **Ester Hyttistä**.

Ester Laakkonen syntyi Rääkkylässä vuonna 19.7.1921 ja oli perheen ainut lapsi. Avioliittoon Ester vihittiin Joensuussa toukokuussa 1948. Mies sai töitä Raumalta laivanrakentajana. Ester jäi Rääkkylään, joten tuore aviomies kysyi vapaita asuntoja Rauman telakka-alueelta, mistä työntekijöillä oli lyhyt matka työmaalle. Juhannuksena nuori vaimo istuikin jo vaatenyytti kainalossa Rauman juna-asemalla ja kuorma-auton kyydillä mentiin uuteen kotiin. Siihen aikaan avio- pari sai asunnon helpommin kuin naimattomat. Näkymät olivat hienot korkealla kalliolla sijaitsevasta asunnosta merelle! Aikaa vierähti siinä asunnossa kymmenen vuotta ja perhe kasvoi kolmella pojalla ja yhdellä työllä. Perhe muutti myöhemmin omakotitaloon Perämiehenkadulle ja Ester ei pelkästään huolehtinut kodista ja perheestä,

vaan työskenteli kodin ulkopuolella niin kraanakuskinä kuin sahallakin. Lasten ollessa pieniä aamuöinen lehdenjako sopi hyvin aikatauluun. Kun Ester tuli kotiin aamukuudelta, mies lähti töihin. Raskaiden töiden takia eläkkeelle piti lähteä kuitenkin jalkaleikkauksen takia. Myöhemmin eläkkeellä tulivat silmänpohjarap- peuma ja kuulon alenema.

Ester muutti palvelutaloon 85- vuotiaana suoraan Perämiehenka- dulta, asuttuaan talossa 50 vuotta. Ester on tyytyväinen elämäänsä palvelutalossa, jossa henkilökoh- tainen avustaja käy kolmena päivä- nä viikossa. Tulkki- ja kuljetuspal- velut mahdollistavat kuurosokeiden kerhossa käymiset kerran kuussa Porissa; siellä voi vaihtaa kuulumis- sia muiden kuurosokeiden kanssa ja siinä sivussa saa tietoa ajankoh- taisista asioista. 60 vuotta on ku- lunut Raumalla, täällä ovat tutut ja ystävät, joskin monet heistä ovat jo nukkuneet pois. Ester toivottaa lu- kijoille menestystä ja lämmintä syk- syä. Tapaamisiin kerhossa!